

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ,
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І СУСПІЛЬНИХ НАУК

ФІЛОСОФІЯ, ЛОГІКА ТА РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

плани практичних занять, ключові поняття, питання для контролю і самоконтролю, творчі завдання, вправи, тести для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Геодезія і землеустрій» спеціальності 193 «Геодезія і землеустрій» денної та заочної форми здобуття вищої освіти

**Миколаїв
2024**

УДК 101.1:2
Ф56

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету протокол № 10 від «22» квітня 2024 р.

Укладачі:

- Г.Ю. Суріна – кандидат філос. наук, ст. викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету
- Н.В. Мірошкіна – кандидат філос. наук, ст. викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

- Шарата Н.Г. – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету
- Патлайчук О.В. – канд. філос. наук, доцент кафедри психології, філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова;

УДК 101.1:2 (075.8)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Модуль I. Філософія як специфічний тип знання.....	6
Тема 1. Сутність філософії та її роль у суспільстві.....	6
Тема 2. Світогляд як найвища форма самоусвідомлення людини.....	7
Модуль II. Історія філософської думки та систематична філософія.....	9
Тема 3. Розвиток філософії від античності до XVIII ст.....	9
Тема 4. Сучасна світова та українська філософія.....	10
Тема 5. Свідомість.....	12
Тема 6. Суспільство. Культура. Цивілізація.....	13
Модуль III. Релігія як світоглядна форма.....	15
Тема 7. Релігія як світоглядна форма, її структура, історичні типи та функції...15	
Тема 8. Світові релігії.....	16
Модуль IV. Логіка	18
Тема 9. Логіка як наука	18
Тема 10. Поняття	20
Тема 11. Операції з поняттями	22
Тема 12. Судження	24
Тема 13. Умовивід	27
Розподіл балів та шкала оцінювання.....	31
Список рекомендованих джерел.....	32

ВСТУП

Філософія є особливий тип світоглядного знання, предметом якого є сукупність відносин в системі „людина-світ”. Філософія є теоретичним підґрунтям людського ставлення досвіту, що традиційно зосереджується на осмисленні проблем, які постають перед кожною людиною і кожним новим поколінням у зв'язку з необхідністю визначитися у природному, соціальному та духовному середовищі, сформуванню власну життєву позицію і програму вдосконалення світу і себе в ньому. Для реалізації свого виключно важливого соціального призначення курс «Філософія (філософія, релігієзнавство)» пов'язує вивчення передбачених програмою тем і проблем крізь призму граничних засад буття, для чого пропонується ознайомлення з базовими філософськими категоріями, в тому числі, буття, матерії, свідомості, розвитку, людини та інших, до розробки та інтерпретації яких мали стосунок представники різних філософських течій, а також виділено окремим розділом релігію як світоглядну форму. Однією із пріоритетних переваг курсу філософії є увага до фундаментальних принципів сучасної теорії пізнання, проблеми істини, логіки та методології наукового пізнання, а також до проблем суспільства, культури, стратегії майбутнього розвитку людства, до розвитку гуманістичного стилю здійснення різноманітних життєвих практик. Однією із складових даного курсу є формування наукового відношення до феномену релігії як багатогранної світоглядної форми, що має тисячолітній досвід свого розвитку, і що впливає істотно на свідомість і поведінку людей.

Метою курсу філософії виступає формування філософської культури мислення та пізнання навколишнього світу, вміння логічно викладати власну думку, полемізувати, критично аналізувати явища духовно-суспільного життя.

Основні освітньо-виховні *завдання* курсу полягають у тому, щоб: ознайомити здобувачів вищої освіти із напрацюваннями світової філософської думки; дати виклад основних філософських концепцій, проблем в їх поліфонічному та плюралістичному звучанні; розвивати у здобувачів вищої освіти навички самостійного аналітичного підходу до суспільних явищ, духовних феноменів, прагнення до інтелектуально-духовного самовдосконалення і самореалізації; озброювати здобувачів вищої освіти основними вимогами, принципами та уявленнями сучасного наукового дискурсу, методології наукового пізнання.

Об'єкт: світ людини як форма самоусвідомлення та духовно-практичного освоєння нею оточуючого природного, суспільного, духовного світу.

Предмет: найзагальніші універсальні відносини в системі «людина-світ», всезагальні закономірності розвитку природи, суспільства, мислення.

Завдання дисципліни: ознайомити здобувачів вищої освіти із напрацюваннями світової філософської думки; дати виклад основних філософських концепцій, проблем в їх поліфонічному та плюралістичному звучанні; розвивати у здобувачів вищої освіти навички самостійного аналітичного підходу до суспільних явищ, духовних феноменів, прагнення до інтелектуально-духовного самовдосконалення і самореалізації; озброювати здобувачів вищої освіти основними вимогами, принципами та уявленнями сучасного наукового дискурсу, методології наукового пізнання.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен *знати*:

- основні напрями та форми критичного філософського засвоєння світу;
- категоріальний апарат філософії;
- основні методології наукового пізнання;
- специфіку філософії релігії як особливого типу філософствування;
- основні категорії, поняття, терміни і дефініції, за допомогою яких здійснюється філософська рефлексія релігії;
- систему філософських уявлень в осмисленні природи та суті релігії, її структури, змісту та ролі у житті людини і суспільства;

вміти:

- свідомо формувати свою світоглядну позицію;
- критично засвоювати будь-яку інформацію;
- формулювати та відстоювати власні погляди та вписувати їх у загальнокультурний контекст;
- застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу проблем філософії релігії;
- самостійно аналізувати різноманітні питання з філософської проблематики дослідження феномену релігії.

МОДУЛЬ I. ФІЛОСОФІЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ТИП ЗНАННЯ

Тема 1. Сутність філософії та її роль у суспільстві

Ключові слова: філософія, функція, світогляд, матеріалізм, ідеалізм, духовне джерело, онтологія, гносеологія, аксіологія, праксеологія, логіка, етика, естетика.

План

1. Коло філософських проблем. Предмет філософії.
2. Зародження філософії як світоглядної форми свідомості.
3. Структура та функції філософії.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Соціальні умови формування філософії.
2. Духовні джерела філософії.
3. Співвідношення філософських і загальнонаукових методів.
4. Предмет філософії та його історична еволюція.
5. Яким чином світовідчуття зумовлює світорозуміння?
6. Філософія як особлива форма суспільної свідомості.
7. Форми і методи філософії.
8. Доведіть, що філософія є методологією наукового знання.
9. Як трансформується “основне питання філософії” у межах теорії пізнання.
10. Співвідношення філософії, ідеології і політики.

Вправи

1. Розкрийте зміст тези: «Філософія не є ані наукою, ані мистецтвом, ані релігією», за допомогою таблиці – філософія і наука: єдність і відмінність за предметом і функціями. Чому не викликає полеміки питання про предмет будь-якої іншої науки?

2. Як Ви розумієте тезу: «філософування є невід’ємним атрибутом людської життєдіяльності». Коли в своєму життєвому досвіді Ви зустрічаєтесь «із запитом на філософію»? В чому полягає соціально-культурне призначення філософії?

3. Обґрунтуйте зміст дискусії: "Філософія – наука чи мудрість?". Підберіть якомога більше ознак філософії як мудрого способу життя та як науки. Назвіть класичні приклади філософів-мудреців та філософів-науковців?

4. Поясніть специфіку предмету філософії в порівнянні з предметами інших наук. В чому проблемність, дискусійність питання «що таке філософія»? Як Ви схильні визначати предмет власної філософії?

5. М. Бердяєв зазначав, що “філософія розуміє, осмислює світ скрізь призму людини (людиномірність філософії) - в цьому її специфічність. Наука ж пояснює світ поза людиною. Звільнення філософії від антропологізму є вбивство для філософії”. Чи правильно, на Вашу думку, сформульовано механізм взаємовідносин між філософією і наукою?

Тестові завдання

1. Вперше термін «філософія» з'явився у вжитку відомого давньогрецького мислителя ...
  - a) Арістотеля; b) Платона; c) Піфагора; d) всі варіанти правильні.
2. Для філософії ... завжди є проблемою.
  - a) людина; b) світ; c) звірі; d) всі варіанти неправильні.
3. ... теоретичний світогляд, вчення, яке прагне досягнути всезагальне у світі, в людині і суспільстві.
  - a) філософія; b) онтологія; c) гносеологія; d) всі варіанти неправильні.
4. ... – вчення про першооснови буття, сфери буття і категорії.
  - a) гносеологія; b) онтологія; c) філософія; d) всі варіанти неправильні.
5. ... – це один з методів філософії, згідно з яким будь-яке явище перебуває у процесі зміни, розвитку, в основі якого взаємодія протилежностей.
  - a) герменевтика; b) ораторство; c) діалектика; d) всі варіанти правильні.

Тема 2. Світогляд як найвища форма самоусвідомлення людини

Ключові слова: світогляд, релігія, міфологія, мистецтво, теоретичний світогляд, дораціональний світогляд, раціональний світогляд, філософське мислення.

План

1. Поняття світогляду, структура та способи його існування.
2. Історичні типи світогляду.
3. Роль світогляду у формуванні життєвої позиції людини, її самопізнання та самореалізації.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Дайте визначення світогляду. Зазначте його роль у житті людини.
2. Назвіть і схарактеризуйте основні складові світогляду як інтелектуальної форми людського самоусвідомлення.

3. Як можна класифікувати світогляд за носієм і за рівнем світобачення та усвідомлення?

4. Яка специфіка філософського вирішення світоглядних питань?

5. Чи може бути світогляд науковим?

6. В чому полягає специфіка релігійного світогляду?

7. Чи існують в сучасному світі носії міфологічного світогляду?

8. Схарактеризуйте найважливіші особливості міфологічного, релігійного та буденного світогляду, та їх відмінність від філософського.

9. Які можна назвати особливості формування світогляду сучасної молодшої людини?

Теми для доповідей

1. Роль світогляду у житті людини.

2. Світогляд, його структура, основні функції.

3. Історичні типи світогляду.

4. Модель світу в міфологічному світогляді.

5. Про світоглядну природу філософського знання.

6. Особливості релігійного світосприйняття та духовності.

Тестові завдання

1. ...— це система уявлень людини про світ, місце людини у світі, відношення людини до світу, та до самої себе.

а) переконання; б) світорозуміння; в) світогляд; г) всі варіанти правильні.

2. Вкажіть німецьких мислителів, які пріоритетним вважали пізнавальне відношення людини до світу.

а) І. Кант та М. Шелер; б) Г. Гегель та Е. Гуссерль; в) Т. Гоббс та Р. Декарт; г) всі варіанти неправильні.

3. ... – це спосіб закономірного поєднання елементів цілого.

а) структура; б) система; в) схема; г) всі варіанти неправильні.

4. ... – це ядро та смисл світогляду як такого, оскільки саме переконання і з'єднують думку з дією, втілюють ідею у практичну діяльність.

а) світогляд; б) переконання; в) структура; г) всі варіанти неправильні.

5. Типи світоглядів за будовою ...

а) може бути реалістичним, викривленим, фантастичним; б) може бути егоїстичний, альтруїстичний (жити для людей); в) цілісний або фрагментарний світогляд, внутрішньо послідовний або суперечливий; г) всі варіанти правильні.

МОДУЛЬ II. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ ТА СИСТЕМАТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тема 3. Розвиток філософії від античності до XVIII ст.

Ключові слова: античність, Фалес, Мілет, Платон, ідеї, Арістотель, Демокріт, атомна теорія, еллінізм, Середньовіччя, християнство, апологетика, патристика, схоластика, Божий акт творіння, Св. Августин, Фома Аквінський, універсалії як абстрактні поняття, номіналізм, реалізм, теорія подвійної істини, антропоцентризм Ренесанс, Піко делла Мірандола, коперніканська революція, Новий час, емпіризм, раціоналізм, методи наукового пізнання, індукція, дедукція, Просвітництво.

План

1. Антична філософія: характер, етапи розвитку, проблематика.
2. Середньовічна філософія.
3. Філософія Відродження.
4. Проблема методів пізнання у філософії Нового часу.
5. Людина і суспільство у філософії Просвітництва.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Міфологічні чинники як передумова виникнення філософської думки у Стародавньому світі.
2. Особливості, умови формування та етапи розвитку античної філософії.
3. Космоцентрична спрямованість філософії Стародавньої Греції.
4. Основні риси розуміння людини в епоху античності.
5. Проблема буття в піфагорійській школі та у філософії елеатів.
6. Натурфілософські побудови Емпедокла, Анаксагора та атомістика Левкіппа-Демокріта.
7. Соціальна утопія та концепція держави Платона.
8. Соціально-філософські погляди Арістотеля та сучасність.
9. Вчення Цицерона про державу і право.
10. Політико-правові і соціально-філософські погляди стоїків.

Теми для доповідей

1. Канонічні джерела Стародавньої Індії та їх філософські ідеї.
2. Канонічні джерела Стародавнього Китаю та їх філософські ідеї.
3. Феномен античної філософії в європейській історії.
4. Становлення античної діалектики: Геракліт, Сократ, Платон.
5. Антропологічні аспекти давньогрецької філософії. Роль софістів у розвитку античної філософії.

6. Життя та філософська діяльність Сократа.
7. Філософія Платона та Арістотеля.
8. Формування середньовічної філософської парадигми.
9. Августин Блаженний як один із фундаторів патристики.
10. Томістська філософія і пізньосередньовічна містика.
11. Вихідні ідеї філософії гуманізму та їх світоглядне значення.
12. Роль ренесансної філософії у формуванні європейської науки.
13. Онтологія Нового часу про світобудову та місце людини в ній.
14. Людина і суспільство в філософії Просвітництва

Тестові завдання

1. Вкажіть кількість періодів, які охоплює античність ...
а) 3; б) 4; в) 5; д) немає правильної відповіді.

2. До перших філософів належить засновник Мілетської філософської школи ...
а) Анаксимандр; б) Фалес; в) Гесіод; д) всі варіанти неправильні.

3. ... – перша історична форма середньовічної (християнської) філософії, яка не просто співвідносила себе з теологією, але й свідомо сформувала з релігійної проблематики основний об'єкт своїх теоретичних релігійних пошуків.
а) патристика; б) теоцентризм; в) християнська апологія; д) всі варіанти неправильні.

4. Засновником елейської філософської школи вважається ...
а) Піфагор; б) Парменід; в) Сократ; д) всі варіанти неправильні.

5. Одним із найвідоміших мислителів періоду Римської республіки вважається оратор ...
а) Зенон Кітійський; б) Луцій Анней Сенека; в) Марк Туллій Цицерон; д) немає правильної відповіді.

Тема 4. Сучасна світова та українська філософія

Ключові слова: позитивізм, прагматизм, філософія життя, фрейдизм, несвідоме, ерос, танатос, екзистенціалізм, ніщо, «філософія серця», концепція «трьох світів», антеїзм, кордоцентризм, індивідуалізм.

План

1. Особливості та головні напрями сучасної некласичної філософії. Філософія позитивізму.

2. Антропологічні напрями у новітній філософії.
3. Зародження і розвиток української філософії, її особливості та проблематика (XI-XVII ст.).
4. Філософія Г.С. Сковороди.
5. Українська філософська думка в друг. пол. XIX – поч. XX ст.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Назвіть основні напрями розвитку некласичної філософії та коротко їх схарактеризуйте.
2. Порівняйте ідеї неопозитивізму та постпозитивізму, виявіть в них спільне та відмінне.
3. Розкрийте зміст філософії фрейдизму.
4. Коротко схарактеризуйте основні ідеї видатних представників філософії екзистенціалізму.
5. В якій країні і коли зародилась філософія прагматизму?
6. Окресліть значення ідей філософської антропології та персоналізму для самоусвідомлення людини XX ст.
7. Окресліть, що було спільного та відмінного в ідеях західноєвропейського та українського гуманізму.
8. Схарактеризуйте роль братських шкіл у розвитку освіти та філософії в Україні.
9. Поясніть, в чому проявилась оригінальність основних філософських ідей Г. Сковороди.
10. Схарактеризуйте основні особливості української філософської думки в її історичному розвитку.

Теми для доповідей

1. Вихідні ідеї філософії А. Шопенгауера та С. К'єркегора.
2. Аналіз свідомості у феноменологічній філософії.
3. Ф. Ніцше та ідеї «філософії життя».
4. Неопозитивізм та його значення для розвитку методології наукового пізнання.
5. Філософія фрейдизму як явище духовної культури XX ст.
6. Провідні напрями релігійної філософії XX ст.
7. Філософська думка Київської Русі в контексті давньоруської духовності.
8. Вплив постаті та ідей Г. С. Сковороди на розвиток духовної культури.
9. Філософія Києво-Могилянської академії.

Тестові завдання

1. Засновником психоаналізу в його класичній формі був ...
а) Карл Юнг; б) Еріх Фромм; в) Зігмунд Фрейд; г) немає правильної відповіді.

2. Теорія Вільгельма Райха полягала в припущенні ...
а) нездатність ортодоксального фрейдизму вирішити проблему взаємодії особи і суспільства; б) фрейдизм і марксизм взаємодоповнюючими; в) психіці людини нема нічого, крім відносин до інших осіб і об'єктів; г) всі варіанти неправильні.

3. ... – епоха, яка характеризується зростанням впливу науково-технічного прогресу на природу, на всі сторони життя суспільства, людину. а) поч. ХІХ ст.; б) поч. ХХ ст.; в) поч. ХХІ ст.; г) всі варіанти неправильні.

4. ... – течія в літературі Франції, що виникла напередодні Другої світової війни та представлена письменниками, які водночас належать до філософської течії.
а) детермінізм; б) екзистенціалізм; в) натуралізм; г) всі варіанти неправильні.

5. В своїх роботах Альфред Адлер робить акцент на ...
а) архетипи; б) інстинкти підкорення; в) почуттях і комплексах неповноцінності; г) немає правильної відповіді.

Тема 5. Свідомість

Ключові слова: свідомість, свідомість і мова, свідомість і праця, підсвідоме, над свідоме, несвідоме, індивідуальна свідомість, групова свідомість, суспільна свідомість, форма суспільної свідомості, внутрішній світ людини.

План

1. Проблема походження та природа свідомості у філософії.
2. Структура свідомості, її властивості та функції.
3. Свідомість і внутрішній світ людини.

Вправи

Завдання 1. Поясніть, у чому полягає проблема визначення онтологічного статусу свідомості.

Завдання 2. Перерахуйте та коротко охарактеризуйте суттєві ознаки свідомості.

Завдання 3. Поясніть, як пов'язані між собою предметність свідомості, ідеальне та процеси опредметнення і розпредметнення.

Завдання 4. Коротко охарактеризуйте основні концепції походження свідомості, поясніть переваги та недоліки кожної із них.

Завдання 5. Розкрийте основні аспекти виявлення ідеальності свідомості.

Завдання 6. Окресліть основні складові структури свідомості.

Завдання 7. Поясніть ті функції свідомості, які Ви вважаєте найважливішими.

Тестові завдання

1. Найпершою ознакою свідомості можемо вважати тип людської поведінки ...

а) біологічний; б) антибіологічний; с) небіологічний; д) немає правильної відповіді.

2. ... – це самодіяльний, самостворювальний процес вписування окремих подій, явищ, вражень, відчуттів у тотальне поле інтелектуального предметного конструювання.

а) міркування; б) мислення; с) свідомість; д) всі варіанти неправильні.

3. ... це унікальна здатність фіксувати себе сама.

а) самосвідомість; б) ультрасвідомість; с) неосвідомість; д) всі варіанти неправильні.

4. У ... структуру свідомості вивчали такі філософські школи, як феноменологія, психоаналіз, екзистенціалізм, структуралізм, герменевтика, когнітивна психологія та ін.

а) ХХ ст.; б) ХІХ ст.; с) ХVІІІ ст.; д) всі варіанти правильні.

5. ... наголошує на тезі, яка не викликає серйозних заперечень: усі процеси світу супроводжуються обміном інформацією.

а) концепція еволюції; б) дуалістична концепція; с) концепція єдиного інформаційного поля; д) немає правильної відповіді.

Тема 6. Суспільство. Культура. Цивілізація

Ключові слова: суспільство, рушійні сили суспільного розвитку, сфери суспільного життя, соціальна діяльність, культура, концепції культури,

цивілізація, суспільно-економічна формація, історичний процес, історичний прогрес.

План

1. Поняття суспільства та проблема його походження.
2. Зміст сфер суспільного життя та рушійні сили суспільного розвитку.
3. Сутність та основні концепції культури.
4. Структура та функції культури у суспільстві.
5. Цивілізація: історія поняття. Цивілізація як спосіб буття культури.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Що в перекладі означає поняття «культура»?
2. Ким і коли це поняття було запроваджено стосовно людини та її якостей?
3. В чому полягає суть богословської концепції культури?
4. Які головні ідеї характеризують класичну концепцію культури?
5. Чому в сучасному матеріалізмі є популярною діяльнісна концепція культури?
6. Чи може існувати окремо матеріальна і окремо духовна культура в суспільстві?
7. Як співвідносяться поняття «культура» і «цивілізація»?
8. В чому для сучасної людини може бути привабливим життя в умовах традиційного і сучасного типу суспільства?
9. Яке коло проблем виникає в суспільстві і житті людини, коли необхідно робити цивілізаційний вибір?

Теми для доповідей

1. Ціннісні категорії людського буття: творчість, краса, довершеність.
2. Мистецтво як вид духовного виробництва.
3. Етика як практична філософія.
4. Особливості сучасної масової культури.
5. Молодь і культура мас-медіа.
6. Віртуальна комунікація як феномен культури.
7. Діалог цивілізацій: Схід — Захід.
8. Методологія наукового передбачення.
9. Утопія і соціальне конструювання.
10. Синергетичний підхід до прогнозування.
11. Ноосферна концепція мистецтва в контексті прогностичного досвіду.

Тестові завдання

1. ... це минуле, сьогодення та майбутнє людської культуротворчої діяльності в єдності її поступальності й циклічності, що породжує все багатство культурного надбання.

а) термін культури; б) простір культури; с) час культури; d) немає правильної відповіді.

2. Поняття «культура» об'єднує в собі ...

а) науку і освіту; б) мистецтво і мораль; с) уклад життя та світогляд; d) всі варіанти правильні.

3. Термін «філософія культури» (культурфілософія) запроваджений німецьким романтиком ...

а) А. Мюллером; б) А. Кребером; с) К. Клакхоном; d) всі варіанти неправильні.

4. ... вчення, в основу якого покладено заклик відмовитися від національного суверенітету, національних традицій і культури задля абстрактного поняття вселюдської культури і традицій.

а) космополітизм; б) провіденціалізм; с) неоплатонізм; d) всі варіанти правильні.

5. ... це світ предметів і процесів «другої», або «штучної природи». Він цілком є продуктом і сферою людської культуротворчої діяльності.

а) зовнішній простір; б) час культури; с) простір культури; d) немає правильної відповіді.

МОДУЛЬ III. РЕЛІГІЯ ЯК ФОРМА СВІТОГЛЯДУ

Тема 7. Релігія: її суть, структура, історичні типи та функції

Ключові слова: релігія, фетишизм, тотемізм, анімізм, магія, родоплемінні, національні, світові, віра, потойбічний світ, надприродна реальність.

План

1. Сутність релігії та її структура.
2. Концепції походження релігії.
3. Функції релігії.
4. Історичні типи релігії: родоплемінні, національні, світові.

Творчі завдання

1. Релігієзнавство як комплексна галузь наукового знання.
2. Релігієзнавство як наука.

3. Релігієзнавство як навчальна дисципліна.
4. Прикладний характер релігієзнавчих знань.

Тестові завдання

1. ... (багатобожжя) ідеологічне відображення родоплемінних союзів.
а) політеїзм; б) монотеїзм; с) тотемізм; d) немає правильної відповіді.
2. ... ґрунтуючись на загальних положеннях філософії релігії, вивчає релігію як певну соціальну структуру, складову частину суспільства з властивими структурою, функціями, соціальними зв'язками.
а) психологія релігії; б) філософія релігії; с) соціологія релігії; d) немає правильної відповіді.
3. ... – сукупність символічних дій, за допомогою яких віруючий намагається вплинути на надприродні об'єкти.
а) церква; б) секта; с) культ; d) немає правильної відповіді.
4. ... (релігія єдинобожжя) виник він внаслідок утворення централізованих рабовласницьких держав.
а) політеїзм; б) монотеїзм; с) тотемізм; d) всі варіанти правильні.
5. ... вивчає релігійну віру як феномен психологічного життя з відповідними емоціями, що спрямовані на сприйняття ідеї Бога і похідних від неї істин.
а) психологія релігії; б) філософія релігії; с) соціологія релігії; d) немає правильної відповіді.

Тема 8. Світові релігії

Ключові слова: буддизм, чотири шляхетні істини, карма, нірвана, восьмирічний шлях спасіння, Будда, Христос, Старий Заповіт, Новий Заповіт, Біблія, гріхопадіння, Свята Трійця, православ'я, католицизм, протестантизм, іслам, Коран, шаріат, Мекка, Медіна, пророк Мухаммед, свобода совісті, права віруючих.

План

1. Буддизм: зародження, основні напрями, віровчення.
2. Християнство: походження, ключові положення віровчення та культу.
3. Католицизм, православ'я, протестантизм – основні напрями в християнстві.
4. Іслам: зародження, основні напрями, ключові положення віровчення.

Теми доповідей

1. Виникнення буддизму.
2. Основні положення буддистського віровчення.
3. Основні напрями буддизму.
4. Ідейні джерела християнського віровчення. Формування, структура та основний зміст Нового Завіту.
5. Основи християнського віровчення.
6. Розвиток християнства за часів Римської імперії.
7. Виникнення православ'я, особливості православної догматики.
8. Особливості православного культу. Таїнства. Свята.
9. Церковна ієрархія в православ'ї. Православ'я у сучасному світі.
10. Католицька догматика. Особливості католицького культу.
11. Структура католицької церковної ієрархії.
12. Історичні «гріхи» католицизму. Католицизм у сучасному світі.
13. Виникнення протестантизму. Особливості протестантського віровчення.
14. Зміст реформ культу та церковної організації.
15. Основні протестантські конфесії:
16. Виникнення і початок розвитку ісламу.
17. Ісламський культ та ісламські свята.
18. Основні напрями ісламу: сунізм, шиїзм.

Тестові завдання

1. Слово «релігія» походить від латинського «religio» і означає ...
а) мораль; б) культура; с) зв'язок; д) немає правильної відповіді.
2. ... розглядає релігію як світогляд, дає визначення специфіки релігійної свідомості, детально розглядає релігійні вчення
а) соціологія релігії; б) філософія релігії; с) психологія релігії; д) всі варіанти правильні.
3. Поворотним пунктом в історії релігії стало виникнення світових релігій: ...
а) буддизму; б) християнства; с) ісламу; д) всі варіанти правильні.
4. До ранніх форм релігії відносять: ...
а) магію; б) буддизм; с) християнство; д) всі варіанти правильні.
5. За типом сучасні релігії дослідниками розділяються на ...

а) родоплемінні, національні; б) особливий тип, світові; с) нетрадиційні релігії або неорелігії; д) всі правильної відповіді.

МОДУЛЬ ІV. ЛОГІКА

Тема 9. Логіка як наука

Роль мислення у пізнанні. Поняття про закони і форми мислення. Мова логіки. Логіка як наука. Логічна практика і теоретична логіка. Логіко-методологічні форми наукового пізнання: доказ і спростування, проблема, гіпотеза, теорія. Методологічний внесок логіки в історію розвитку науки. Методологічне значення логіки в області гуманітарного знання. Логічна культура мислення: основні проблеми і завдання.

Ключові поняття: формальна логіка, закон, мислення, форма мислення, раціональність, формалізована мова, діалектична логіка, істинність, правильність.

План

1. Предмет і метод логіки. Особливості її мови.
2. Структура логіки.
3. Теоретичне і практичне значення логіки.

Запитання для самоконтролю

1. Які визначення має термін „логіка”?
2. Дайте визначення логіки як науки.
3. Що є предметом вивчення логіки як науки?
4. Що являє собою логічна форма ?
5. У чому полягає відмінність логіки як науки від інших наук, які вивчають мислення?
6. Які основні причини виникнення логіки як науки?
7. Що таке логічна форма?
8. Якими символами позначається поняття суб'єкт і предикат?
9. Які символи в логіці називають змінними і що вони означають?
10. Які символи називаються постійними і що вони означають?
11. В чому полягає відмінність правильного мислення і істинного мислення?
12. Назвати форми чуттєвого пізнання і дати їм визначення
13. У чому відмінність понять „правильне міркування” і „істинне міркування”?
14. Які існують форми мислення?
15. Яке значення має логіка на сучасному етапі?

16. В яких формах реалізується мисленнєвий процес людини ?

17. Дайте характеристику логічного ступеня пізнання.

Теми доповідей

1. Вивчення логіки як науки.
2. Місце логіки серед інших наук.
3. Формальні та змістовні правила міркування.
4. Поняття форми мислення і закони мислення.
5. Абстрактне мислення і його характерні особливості.
6. Логіка і мова.
7. Поняття штучної мови.
8. Значення вивчення логіки.

Практичні завдання

В якому значенні вживається термін “логіка” у наведених виразах:

- “Ти збираєшся купувати машину, а гроші в тебе не тримаються. Де тут логіка?” – запитує у чоловіка дружина;
- “Логіка є великим переслідувачем темного і заплутаного мислення, вона розганяє туман, який переховує від нас наше неуцтво і примушує вважати, що ми розуміємо предмет у той час, коли ми його не розуміємо” (Дж.Ст.Міллер);
- “Логіка є інструмент, яким користуються у філософії; і як можна бути чудовим майстром у побудові інструмента, не вміючи добути з нього жодного звука, так само можна бути великим логіком, не вміючи як слід користуватися логікою” (Галілео Галілей).

Тестові завдання

Що означає слово “logos” з грецької мови ?

а) слово, смисл;	в) подія, процес;
б) думка, мова;	г) річ, спосіб.

Назвіть засновника логіки...

а) Платон;	в) Арістотель;
б) Ксенофонт;	г) Зенон Елейський.

Що таке логіка?

а) наука про закони та процеси;	в) наука про закони та форми правильної побудови думок;
б) наука про визначеність, несуперечність та послідовність;	г) наука про правильність побудови думок.

Мислення - це ...

а) відображення дійсності;	в) відображення в мозку людини предметів та явищ матеріального світу;
б) рух та розвиток предметів зовнішнього світу;	г) без чого ми не можемо правильно мислити.

Тема 10. Поняття

Ключові поняття: поняття, аналіз і синтез, уявлення, зміст поняття, обсяг поняття, узагальнення поняття, обмеження поняття, елементи обсягу, відношення між поняттями, порівняння, абстрагування, узагальнення, сумісність понять, логічний поділ понять

План

1. Сутність та структура поняття.
2. Види понять.
3. Відношення між поняттями. Кола Ейлера.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрити основні логічні прийоми формування понять.
2. Які є основні групи ознак предметів?
3. Розкрити зміст істотних ознак предмета.
4. У чому відмінність між загальними і родовими ознаками предметів?
5. Розкрити зміст поняття, як форми мислення.
6. Що становить зміст поняття?
7. Що становить обсяг поняття?
8. У якому відношенні перебувають зміст і обсяг поняття?
9. На які види поділяються поняття за характером ознак?
10. На які види поділяються поняття за числом елементів обсягу?
11. На які види поділяються поняття за характером елементів обсягу?

Теми доповідей

1. Характеристика поняття як форми мислення.
2. Види понять.
3. Загальна характеристика відношень між поняттями.
4. Відношення сумісності (рівнозначність, перетин, підпорядкування.)
5. Відношення несумісності (протилежність, суперечність, співпідпорядкування).

Практичні завдання

1. Назвіть істотні ознаки предметів:

а) товар; б) студент; в) маркетолог; г) держава; д) право; е) телефон; є) конституція.

2. Дайте визначення понять:

а) газета; б) психологія; в) клієнт; г) власник; д) банк.

3. Здійсніть операцію обмеження наступних понять: лікар, картина, договір, угода, товар, валюта, бухгалтер.

4. Проведіть поділ понять: норма, держава, податок, звуки, ліс, закон, право.

5. Здійсніть узагальнення наступних понять: секунда, рослина, ручка, адвокат, злочинець, гроші.

6. Назвіть поняття, які будуть у відношенні суперечності до наведених:

а) приватна справа; б) одноповерховий будинок; в) знайомий; г) рентабельний.

7. Підберіть до поданих понять родові та видові поняття:

а) викладач; б) суспільство; в) економіст; г) інститут; д) рослина; е) магазин; ж) державна установа.

8. Знайдіть поняття, співвідпорядковані наведеним поняттям:

а) засоби інформації; б) меблі; в) вищий навчальний заклад.

Тестові завдання

Визначте засіб явного визначення поняття:

а) синтаксичний	б) через рід та видову ознаку
в) етичний	г) політичний

Форми раціонального рівня пізнання:

а) умовивід	б) уявлення
в) поняття	г) актуальність

Визначте, як співвідносяться поняття “дорогий” і “дешевий”:

а) тотожність	б) перетин (частковий збіг)
в) суперечність (контрадикторність)	г) протилежність (контрарність)

Як Ви вважаєте, чи правильно проведено таку логічну операцію узагальнення обсягу понять: “телевізор–прилад– предмет”?

а) операцію узагальнення обсягу понять проведено правильно, оскільки ми переходимо від поняття із вузьким обсягом до поняття із ширшим обсягом	б) цей приклад стосується не операції узагальнення обсягу понять, а операції визначення понять
в) операцію узагальнення обсягу понять проведено неправильно, оскільки ми переходимо від понять з одним обсягом до понять, які містять зовсім інші елементи в своїх обсягах	г) цей приклад стосується не операції узагальнення обсягу понять, а операції обмеження обсягів понять

Тема 11. Операції з поняттями

Ключові поняття: обмеження, узагальнення, поділ понять, дихотомія, класифікація, визначення.

План

1. Операції з обсягом понять.
2. Закон оберненого відношення між змістом та обсягом поняття.
3. Операції із змістом понять.

Запитання для самоконтролю

1. Які поняття вважаються порівняними, а які ні?
2. На які види понять поділяються порівнянні поняття?
3. Які є види сумісних понять і чим вони відрізняються між собою?
4. Які є види несумісних понять?
5. Що є межею обмеження понять і що є межею узагальнення понять?
6. Що означає „поділити поняття”?
7. Які є види класифікації понять?
8. Розкрити зміст наукової класифікації.
9. Яких правил треба дотримуватись при поділі понять?
10. Яке значення має операція поділу понять?
11. Які основні логічні дії формування понять?
12. Що означає „дати означення поняття”?
13. Які найбільш поширені види означень понять?

Теми доповідей

1. Логічні операції: узагальнення й обмеження понять.
2. Операції визначення понять.
3. Операція поділу понять.
4. Правила поділу понять.

5. Класифікація та її види.

Практичні завдання

1. Виконайте логічні операції обмеження і узагальнення для кожного з наступних понять:

а) директор; б) зерно; г) валюта; д) господарство; е) економіка.

2. Встановіть правильність наступних визначень. Якщо визначення подані неправильно, то вкажіть, яке правило порушено:

а) Кібернетика – наука про загальні закономірності процесів управління і передачі інформації в складних машинах, живих організмах і суспільстві.

б) Слово, використане в переносному значенні, називається метафорою.

в) Бізнес – це поєднання війни і спорту.

г) Адвокат – це юрист, що захищає інтереси громадян і організацій в суді, надаючи їм допомогу з правових питань.

д) Регенерація – процес відновлення втрачених або пошкоджених частин тіла.

е) Світогляд ділової людини – система його поглядів на оточуючий світ.

ж) Інтелігенція – суспільний шар людей, що володіють спеціальними знаннями в області науки, культури і що професійно займаються складною розумовою працею.

з) Нація – стійка історична спільність людей. и) Шахрай – людина, що займається шахрайством.

3. Вкажіть, які з названих понять є загальними, одиничними, нульовими, збірними:

а) міжнародна економіка; б) президент; в) економіка; г) русалка; д) промисловий комплекс України; е) кредитор.

4. Зобразіть схематично відношення між поняттями:

а) економічна операція – купівля – продаж;

б) вчений – політик – українець;

в) офіцер – юрист – спортсмен;

г) мама – викладач – брат.

5. Скажіть чи правильно зроблено поділ поняття? Якщо ні, то проаналізуйте помилки:

- a) Робота над рефератом може бути виконана сумлінно і несумлінно.
- b) Відносини між людьми бувають доброзичливими і недоброзичливими.
- c) За державним устроєм держави поділяються на унітарні, федеративні і конфедеративні..
- d) Хімічні речовини поділяються на кристалічні і аморфні.
- e) Залози поділяються на залози зовнішньої секреції і залози внутрішньої секреції.
- f) Мови діляться на природні, штучні і народні.
- g) Годинники поділяються на наручні, настінні, настільні і баштові.
- h) Вироки бувають звинувачувальними, виправдовувальними і несправедливими.
- i) Злочини поділяються на зловмисні, необережні і господарські.
- j) Викрадення особистого майна громадян класифікується як крадіжка або грабіж.
- k) Думки за якістю поділяються на стверджувальні і заперечні.
- i) В еволюції органічного світу розрізняють два види відбору: природний і штучний.

6. Визначте види відношень між сумісними поняттями і зобразіть їх за допомогою кругових схем.

- a) злочин, кримінальне правопорушення;
- б) вищий навчальний заклад, університет;
- в) орган державного управління, міністерство;
- г) республіка, форма правління;
- д) президент; президент України, голова держави;
- ж) менеджер, бізнесмен.

7. Підберіть поняття, підпорядковані даним: вчене звання, злочин, закон, море, чеснота, демократія, художня література, міський транспорт, смичковий інструмент, вищий навчальний заклад, операція, спортивна гра.

Тестові завдання

Назвіть логічні операції з поняттями...

а) узагальнення, поділ;	в) порівняння, несумісність;
б) підпорядкування, протилежність;	г) обмеження, визначення.

Які предмети входять до обсягу поняття "річка"?

а) Дніпро, Дунай;	в) Ніл, Конго;
б) Львів, Суми;	г) Нью-Йорк, Детройт.

Наведіть приклад незбірного поняття...

а) ліс;	в) сузір'я;
б) список студентів;	г) зірка.

Наведіть приклад обмеження поняття...

а) день – доба;	в) провулок – вулиця;
б) планета – Марс;	г) колір - червоний колір.

Тема

12.

Судження

Ключові поняття: судження, просте судження, складне судження, умовні судження, логічний квадрат, перетворення суджень, обернення суджень.

План

1. Сутність та структура суджень.
2. Види суджень.
3. Відношення між судженнями за логічним квадратом.
4. Операції із судженнями.
5. Основні закони логіки.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрити зміст судження як форми мислення.
2. Які судження називаються судженнями властивостей, а які – судженнями відношень?
3. Розкрити логічну структуру простого категоричного судження.
4. На які види поділяються прості категоричні судження за кількістю і якістю?
5. Що означає розподіленість термінів у судженні і з якою метою ця розподіленість розглядається?
6. Які є відношення між простими категоричними судженнями?
7. З якою метою використовується „Логічний квадрат”?
8. У чому полягає сутність методу формалізації?
9. Розкрити зміст висловлювання, як форми мислення.
10. Розкрити різницю між висловлюванням та реченням.

11. Що означає формалізувати висловлювання?

Теми доповідей

1. Загальна характеристика судження як форми мислення.
2. Види простих суджень.
3. Структура простих суджень.
4. Категоричні судження та їх види.
5. Характеристика умовних суджень.
6. Логічні операції над складними судженнями.
7. Функціонально-істиннісні відношення між простими категоричними судженнями за логічним квадратом.
8. Види складних суджень.
9. Загальна характеристика логічного закону.
10. Закон тотожності.
11. Закон суперечності, або несуперечності.
12. Закон виключеного третього.
13. Закон достатньої підстави.

Практичні завдання

1. Вкажіть логічний суб'єкт та предикат в поданих судженнях:
  - a) У липні дні стають коротшими.
  - b) Київ – столиця України.
  - c) Деякі птахи зводять свої гнізда на землі.
  - d) Студенти люблять відпочивати.
  - e) Всі неповнолітні не мають виборчих прав.
  - f) Жодна людина не хоче хворіти.
2. Визначте вид судження за обсягом суб'єкта:
  - a) Правдиві герої не хизуються своїми подвигами.
  - b) Астрономічні прилади – найточніші прилади.
  - c) Один у полі не воїн.
  - d) Продавець зобов'язаний вручити покупцеві касовий чек.
  - e) Всі підприємці є платниками податків.
  - f) Деякі підприємці не виплачують робітникам вчасно заробітної плати.
  - g) Жоден бізнесмен не бажає стати бідним.
3. Визначте, які з наведених речень виражають судження:
  - a) Нарешті прийшла весна.
  - b) Хай живе демократія!

- с) Хто може випити Дніпро?
- д) Хочеш їсти калачі, не лежи на печі.
- е) Акціонери голосували за реорганізацію товариства.

4. Визначте, які з поданих суджень є релятивними, атрибутивними, екзистенційними:

- а) Гімалаї вищі від Альп.
- б) Київ більший за Тернопіль.
- с) «Торговий світ» має найбільшу мережу магазинів.
- д) Магазин «Діамант» має різні види товарів із золота.
- е) Шахи – давня гра.
- ф) Всі знають, що банк «Аваль» святкує своє десятиліття.

5. Визначте розподіленість термінів у поданих судженнях:

- а) Філософія – любов до мудрості.
- б) Історія – суспільна наука.
- с) Товар – річ, яка задовільняє будь-які потреби і може обмінюватись на іншу річ.
- д) На виставці продукція нашої фірми одержала високу оцінку.
- е) Деякі банки дають на вклади високі проценти.
- ф) Жоден бізнесмен не є військовослужбовцем.

Тестові завдання

Що таке судження?

а) думка, яка заперечує що-небудь;	в) думка, яка стверджує або заперечує що-небудь відносно предметів та їх ознак;
б) думка, яка стверджує що-небудь;	г) розподілення речей в оточуючій дійсності.

Які з цих речень виражають судження?

а) окличні;	в) розповідні;
б) питальні;	г) всі відповіді вірні.

Що входить до складу судження?

а) суб'єкт і предикат судження;	в) зв'язка;
б) об'єкт судження;	г) засновки.

Якою формулою можна виразити позитивне судження?

а) $S \text{ не } \in P$.	в) всі $S \in P$;
б) $S \in P$;	г) деякі $S \in (\text{не } \in P)$;

Тема 13. Умовивід

Ключові поняття: умовивід, безпосередній умовивід, опосередкований умовивід, дедукція, дедуктивний умовивід, індукція, індуктивний умовивід, дилема, ентимема, сорит, аналогія, доведення, аргументація, теза.

План

1. Сутність та структура безпосереднього умовиводу.
2. Дедуктивні умовиводи та правила їх побудови.
3. Правдоподібні недедуктивні умовиводи.
4. Аргументація та доведення: основні правила.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрити зміст умовиводу як форми мислення.
2. Розкрити логічну структуру умовиводу.
3. Чим умовивід відрізняється від інших форм мислення?
4. Розкрити сутність дедуктивних умовиводів.
5. Які умовиводи вважаються безпосередніми?
6. Які є види безпосередніх умовиводів?
7. Розкрити зміст перетворення як форми безпосереднього умовиводу.
8. Розкрити зміст протиставлення як форми безпосереднього умовиводу.
9. Розкрити зміст обернення як форми безпосереднього умовиводу.
10. Які умовиводи вважаються опосередкованими?
11. У чому відмінність між безпосереднім умовиводом і опосередкованим?
12. Дати означення простого категоричного силогізму.
13. Яких правил термінів слід дотримуватись при побудові простого категоричного силогізму?
14. Чому середній термін має бути розподілений принаймні в одному із засновків?
15. Чому крайній термін, який є не розподілений у засновку, не може бути розподілений у висновку?
16. Яких правил, щодо засновків слід дотримуватись при побудові простого категоричного силогізму?
17. Чому люди часто вдаються до ентимем?
18. Розкрити зміст ентимеми, полісилогізму.
19. В чому полягає сутність скорочених силогізмів?
20. В чому полягає сутність складних силогізмів?
21. Розкрити сутність недедуктивного умовиводу.
22. Розкрити сутність правдоподібного недедуктивного умовиводу.
23. Розкрити сутність індуктивного умовиводу.

24. У чому полягає відмінність між дедуктивним і індуктивним умовиводом?

25. У чому відмінність між науковою і популярною індукціями?

26. У чому полягає зміст індукції через простий перелік?

27. У чому полягає зміст індукції через відбір фактів?

28. Що характерне для наукової індукції?

29. Розкрити зміст умовиводів за аналогією.

30. Чому аналогія дає лише імовірні висновки?

31. Які основні функції виконує аналогія?

Теми доповідей

1. Логічна характеристика основних видів умовиводів.
2. Основні види безпосередніх умовиводів.
3. Дедуктивні міркування.
4. Структура простого категоричного силогізму.
5. Фігури і модуси простого категоричного силогізму.
6. Скорочено-розподільні силогізми (ентимеми).
7. Розділово-категоричні умовиводи.
8. Розділово-умовні умовиводи.
9. Умовно-категоричні умовиводи.

Практичні завдання

1. Здійсніть перетворення поданих суджень.
  - a) Деякі факти не є аргументами.
  - b) Будь-яке підприємство своєю опорою має власні кошти.
  - c) Жоден з методів емпіричного дослідження не є бездоганим.
  - d) Будь-який підприємець може стати клієнтом банку.
  - e) Всі клієнти банку можуть одержати кредити.
2. Здійсніть обернення суджень.
  - a) Усі діти люблять цукерки.
  - b) Жодна риба не має парасольки.
  - c) Деякі папуги є досить балакучими.
  - d) “І все ж таки вона крутиться”, – казав Галілей.
  - e) Деякі бізнесмени є поганими політиками.
3. Здійсніть протиставлення предикату.
  - a) Всі роботодавці цінують кваліфікованих спеціалістів.
  - b) Жоден банкір не є військовослужбовцем.

- с) Деякі держави мають національну валюту.
- д) Кожна людина повинна бути добропорядною.
- е) Справжній учений – скромний.

4. Перевірте, чи правильно здійснено перетворення.

- а) Кожен народ прагне збудувати найкращу державу – Жоден народ не прагне збудувати найкращу державу.
- б) Закон є загальне - Дещо загальне не є законом.
- с) Жоден бухгалтер не є юристом – Деякі бухгалтери є юристами.
- д) Деякі жителі міста підприємці – Жоден житель не міста є підприємцем.

5. Перевірте, чи правильно здійснено обернення.

- а) Деякі країни з ринковою економікою досягнули значних економічних результатів – Всі, з тих, котрі досягнули значних економічних результатів є країнами з ринковою економікою.
- б) Жоден підприємець не хоче бути банкрутом – Всі банкрути – підприємці.
- с) Деякі європейські країни – унітарні – Всі унітарні держави – європейські.

Тестові завдання

Яку форму має силогізм?

а) доведення;	в) дедуктивного умовиводу;
б) аналогії;	г) гіпотези.

Що таке умовивід?

а) форма мислення, за допомогою якої виводиться нове судження з одного або декількох відомих суджень;	в) раніше відомі судження, на підставі яких робиться висновок;
б) нове судження, отримане в результаті співставлення засновків;	г) дедуктивний умовивід, в якому висновок отримують з одного засновку.

Яка структура умовиводу?

а) три засновки і один висновок;	в) два засновки і два висновки;
б) три засновки і два висновки;	г) два засновки і один висновок.

Назвіть основні правила силогізму...

а) в силогізмі повинно бути не більше і не менше трьох суджень та трьох термінів;	в) з двох засновків не можна зробити висновок;
б) з двох заперечувальних засновків не можна зробити висновок;	г) терміни у висновку повинні мати такий самий обсяг.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ – ЕКЗАМЕН**

Здобувачі вищої освіти, що набрали менше 36 балів до сесії не допускаються. До складання екзамену такі здобувачі вищої освіти можуть бути допущені тільки після того, як наберуть необхідну кількість балів. Підсумковий контроль знань здійснюється шляхом складання екзамену по екзаменаційних білетах, які містять два теоретичних питання, практичні завдання або тести. Якщо на екзамені здобувач вищої освіти отримав менше 24 балів, то він одержує загальну незадовільну оцінку.

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	5 (відмінно)
82 – 89	B	4 (добре)
75 – 81	C	4 (добре)
64 – 74	D	3 (задовільно)
60 – 63	E	3 (задовільно)
35 – 59	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
0 – 34	X	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Модулі І. Філософія. Модуль ІІ. Релігієзнавство

Основна література

1. Гринів О. Історія української філософії : навч. посіб. Київ : Тріада Плюс, 2015. 136 с.
2. Губерський Л. Філософія : підручник. Харків : Фоліо, 2017. 621 с.
3. Основи філософії : підручник / С. Симоненко, О. Сулим, М. Шмиголь, Н. Щубелка, Ю. Юшкевич, Л. Сандюк. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 412 с.
4. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : підручник / В. Лозовий, М. Требін, М. Горлач. Київ : Центр навчальної літератури. 2020. 1028 с.
5. Петрушенко В. Л. Філософія : Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е видання, виправлене і доповнене. Київ : Каравела; Львів : Новий світ-2000, 2017. 544 с.
6. Петрушенко В. Л. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
7. Релігієзнавство : навч. посіб / Р. Гула, П. Квіткін, О. Панфілов та ін. Київ : Каравела, 2019. 216 с.
8. Філософія : підручник / О. Данильян, О. Дзьобань. Київ : Право, 2019. 432 с.
9. Філософія : курс лекцій / В. О. Ханстантинов. Миколаїв : МНАУ, 2018. 149 с.
10. Філософія: плани семінарських занять, ключові поняття, питання для контролю та самоконтролю знань, завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Електрична інженерія» спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» / уклад. Н. В. Мірошкіна, Т. М. Борко. Миколаїв : МНАУ, 2022. 36 с.

Додаткова література

1. Максюта М. Є. Філософія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Урожай, 2017. 470 с.
2. Кисляков В. П. Філософія : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2016.
3. Попов М. В. Філософія: підруч. для студ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації. Київ : Медицина, 2018. 343 с.
4. Філософія (філософія, релігієзнавство, логіка, етика і естетика): підручник. Харків : ХУПС, 2017. 410 с.

5. Андрос Є. І. Інтелект у структурі людського буття / НАН України, ; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. Київ : Стилос, 2012. 358 с.
6. Андрущенко В. П. Соціальна філософія : історія, теорія, методологія.є Київ : Юрінком Інтер, 2016.
7. Біленко Т. І. Філософія Середніх віків : словник-довідник. Дрогобич : Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка, 2014.
8. Більченко Є. В. Чужий. Інший. Ближній. Філософія діалогу як філософія Третього. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 388 с.
9. Богданова Н. Культура життєтворчості особистості. Філософсько світоглядний аналіз. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 302 с.
10. Богуцький Ю. П. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспектива : монографія. Київ : Веселка, 2018. 199 с.
11. Бондаревич І. М. Філософія: діалог мислителів, епох, цивілізацій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. 251 с.
12. Буття людини в суспільстві: відносини, спілкування, духовність. Історико-філософський ракурс. Київ : Промінь, 2010. 480 с.
13. Валуйський О. О. Філософія суспільства : навч. посіб. Київ : КНТЕУ. 2013.
14. Воронова Г. В. Життєдіяльність людини як соціально-філософська проблема. Запоріжжя : Просвіта, 2007. 204 с.
15. Горлинський В. В. Філософія безпеки і сталого людського розвитку: ціннісний вимір. Київ : ПАРАПАН, 2017. 377 с.
16. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного. Київ : Наукова думка, 2010. 351 с.
17. Губерський Л. В. Філософія: історія, суспільство, освіта : підручник. Київ : Київський університет, 2018. 575 с.
18. Дольська О. О. Філософія сучасного суспільства : підручник. Харків : НТУ "ХП", 2012. 180 с.
19. Історія філософії словник / за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Ярошовця ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України, 2012. 1087 с.
20. Іщенко М. П. Філософія науки: питання теорії і методології. Київ : УБС НБУ, 2010. 442 с.
21. Капітон В. П. Філософія глобальних проблем сучасності. Дніпро : Дніпропетр. держ. фін. акад., 2010. 373 с.
22. Каріков С. А. Філософія. Розділи: Філософська антропологія, соціальна філософія, філософія культури. Харків : НУЦЗУ, 2011. 128 с.
23. Касьян В. І. Філософія: відповіді на питання екзаменац. білетів : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 347 с.

24. Кузь О. М. Репрезентації суб'єктності в постсучасності. Харків : ІНЖЕК, 2010. 310 с.
25. Матвієнко П. В. Філософська культура: освітні перспективи. Харків : Лівий берег, 2011. 295 с.
26. Множинська Р. В. Історія філософії (Антична філософія – Філософія доби Нового часу) : хрестоматія. Київ : КНУТД, 2011. 223 с.
27. Муратова І. А. Філософські проблеми наукового пізнання. Київ : НТУУ "КПІ", 2011. 140 с.
28. Осипов А. О. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання) : навч. посіб. для самост. Роботи. Дніпро : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. 2014.
29. Петрушенко В. Л. Філософія. Ч. 2: Історія української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2013.
30. Ратніков, В. С. Основи філософії науки і філософії техніки, 2012. 290 с.
31. Рижак Л. Філософія сталого розвитку людства. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 516 с.
32. Степаненко І. В. Життєва компетентність особистості: філософсько антропологічний та соціокультурний виміри. Харків : ХДУХТ, 2011. 217 с.
33. Суханцева В. К. Метафізика культури. Київ : Факт, 2006. 366 с.
34. Теліженко Л. В. Постнекласична модель цілісної людини. Київ : ЦГО НАН України, 2011. 283 с.
35. Храмова В. Л. Особистість як духовний феномен. Київ : Фенікс, 2009. 648 с.
36. Цимбал Т. В. Людина у пошуках ґрунту. Київ ; Кривий Ріг : Вид. дім, 2010. 284 с.
37. Шаповал В. М. Трансцендентальні горизонти свободи. Київ : ПАРАПАН, 2010. 312 с.
38. Шенгелая І. Ш. Історія філософії. Севастополь : СевНТУ, 2017. 369 с.
39. Штанько В. І. Філософські проблеми наукового пізнання Харків : ХНУРЕ, 2007. 140 с.
40. Юрій М. Ф. Антропология: навч. посібник. Київ : Дакор, 2018. 421 с.

Інформаційні ресурси

1. Пазенок В. С. Філософія. URL: http://pidruchniki.ws/1662060752061/filosofiya/filosofiya_-_pazенок_vs
2. Сидоренко О. П. Філософія. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/filosofiya/filosofiya_-_sidorenko_op

3. Киричок О. Б. Філософія : підруч. URL: https://www.umsa.edu.ua/storage/kf_filosof/files/6oT7nwlcLkZyC3ZHNzJiY3pCdlpYB6hP2Yij8SN.pdf/
4. Лузан А. О. Вступ до філософії. URL: http://pidruchniki.ws/1445112748969/filosofiya/vstup_do_filosofiyi_-_luzan_ao
5. Пазенок В. С. Філософія. URL: http://pidruchniki.ws/1662060752061/filosofiya/filosofiya_-_pazенок_vs
6. Сидоренко О. П. Філософія. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/filosofiya/filosofiya_-_sidorenko_op

Модуль III. Логіка

Основна література

1. Пилипенко Т. В. Логіка : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2014. 44 с.
2. Філософія (етика, естетика, логіка) : словник основних понять і термінів (для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 201 "Агрономія" денної та заочної форм навчання) / уклад. О. В. Марущак. Миколаїв : МНАУ, 2021. 52 с.
3. Філософія "Логіка, етика та естетика" : метод. реком. для практичних занять для здобувачів вищої освіти усіх спеціальностей денної форми навчання / уклад. О. В. Шарін. Миколаїв : МНАУ, 2018. 36 с.
4. Логіка, етика й естетика : словник основних понять і термінів (для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 "Облік і оподаткування", 072 "Фінанси, банківська справа та страхування", 204 "ТВППТ" денної та заочної форм навчання) / уклад. О. В. Шарін. Миколаїв : МНАУ, 2019. 52 с.
5. Математична логіка : метод. реком. до виконання практ. завдань і самот. роботи для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "Молодший бакалавр" початкового рівня (короткий курс) спеціальності 242 "Туризм" денної форми навчання / уклад. О. В. Шебаніна, В. П. Клочан, І. В. Клочан, С. І. Тищенко, А. М. Могильницька, В. О. Крайній, І. І. Хилько. Миколаїв : МНАУ, 2021. 69 с.
6. Яновська Г. Логіка наукових досліджень. *Студентський науковий вісник [МНАУ]. Економічні науки.* 2019. Вип. 1 (18). Ч. 1. С. 100-104.

Додаткова література

7. Жеребкін В. Є. Логіка : підручник. Київ : Знання, 2004. 255 с.
8. Синиця А. С. Логіка : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2012. 234 с.
9. Логіка : підручник / В. Д. Титов та ін. ; за заг. ред. В. Д. Титова. Харків : Право, 2006. 207 с.
10. Хоменко І. В. Логіка – юристам : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 224 с.

11. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : підручник. Київ : Центр учбової літ., 2010. 400 с.
12. Цалін С. Д. Логічний словник-довідник. Харків : Факт, 2006. 640 с.
13. Щербина О. Логіка для юристів. Київ : Юрид. дум, 2007. 264 с.
14. Юридична аргументація. Логічні дослідження : монографія / О. М. Юркевич та ін. ; за заг. ред. О. М. Юркевич. Харків : Право, 2015. 336 с.

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ, ЛОГІКА ТА РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

плани практичних занять, ключові поняття, питання для контролю і самоконтролю, творчі завдання, вправи, тести

Укладачі:

Суріна Ганна Юріївна

Мірошкіна Наталія Валеріївна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 13,0

Тираж 100 прим. Зам. № _____

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкт видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.

